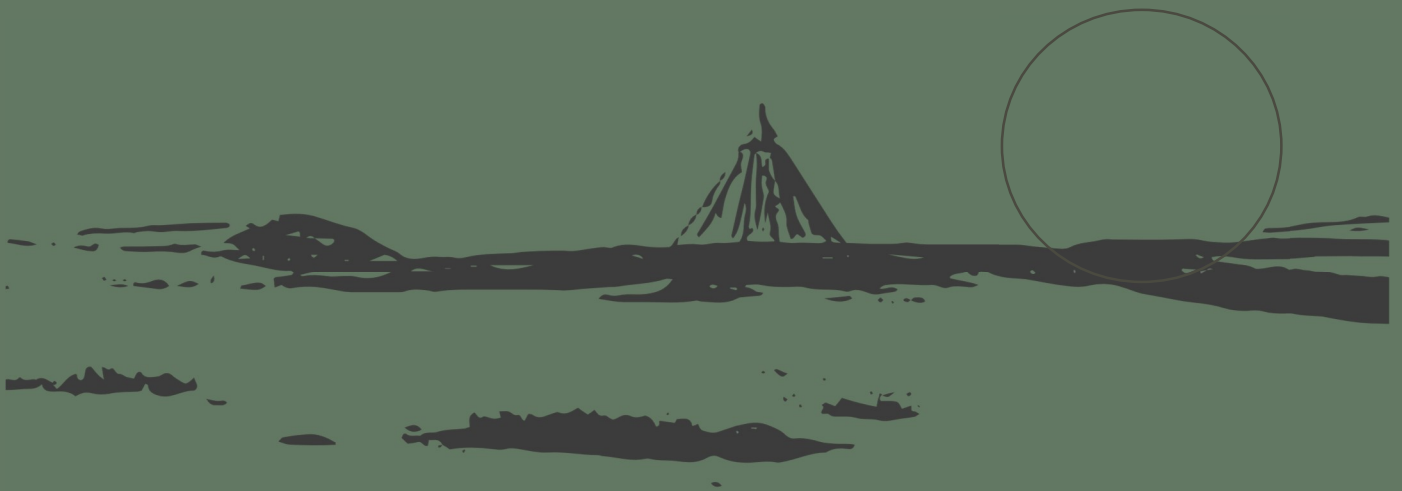

SÁMEDIGGI

132 kV kraftlinje Vestall
Kulturminneundersøkelser 2024
Ved Tor-Ketil Krokmyrdal og Johan
Grøtte

1	Innledning og bakgrunn	2
2	Undersøkelsesområdet	3
3	Kulturminneundersøkelsen	5
3.1	Hadseløya, Hadselhamn - Dragneset	5
3.2	Hadseløya, Dragneset - Huseby	6
3.3	Bø kommune, Lokkøya - Verhalsen	8
3.4	Bø kommune, Verhalsen - Melkaberget (Kråkhaugvatnet)	9
3.5	Bø kommune, Melkaberget (Kråkhaugvatnet) - grense Øksnes kommune	21
3.6	Øksnes kommune, grense Bø kommune (over Ryggedals tunellen) - Avløysbukta	23
3.7	Øksnes kommune Sandsetneset - Smines	27
3.8	Øksnes kommune, Ystevika - Langryggelva	30
3.9	Øksnes kommune, Vedbukta - Palmåsen over Urds karet	30
3.10	Palmåsen - Melrakken	33
4	Konklusjon	34

1 Innledning og bakgrunn

1.1 Feltarbeidet

Feltarbeidet ble utført i perioden 03.06-31.07, og besto av totalt 144 dagsverk.

Deltakere i felt besto av feltleder Tor-Ketil Krokmyrdal, feltassistentene Johan Grøtte og Johanne Berger, samt seniorrådgiver Arne Håkon Thomassen i 15 dagsverk. Den planlagte krafttraseen går gjennom kommunene Hadsel, Bø, Øksnes og Sortland kommune. I alt dekker traseen ca. 100 km med 30 m bredde.

1.2 Metode

Metodikken under feltarbeidet besto primært av overflateregistrering.

Overflateregistrering består av å registrere synlige kulturminner over bakken ved hjelp av innmålinger i form av QGIS, samt GPS koordinater. Det har også blitt benyttet jordbor for å finne trekull på mulige boplasser, dette gjelder også både synlige og usynlige strukturer under markoverflaten. Innsamlet trekull har blitt sendt inn og datert ved NTNU – Nasjonallaboratoriene for datering. Innmålinger har også blitt gjort ved hjelp av fritegning fra lidar. Enkelte kulturminner som er delvis synlige over bakken blir lettere å avklare ved hjelp av lider, som f.eks. gammetufter. Lidar har også blitt benyttet i forkant av feltarbeidet for å finne mulige strukturer langs traseen.

1.3 Kulturminneloven

Samiske kulturminner fra 1917 og eldre er automatisk fredet, jf. kulturminneloven § 4 annet ledd. Samiske kulturminner er først og fremst fysiske spor, løse og faste, etter samisk virksomhet, men også immaterielle minner som f.eks. stedsnavn og lokal tradisjon hører inn under begrepet. Eksempler på samiske kulturminner kan være gammetufter, teltboplasser, gravplasser, offersteder, fangstanlegg, bogasteller, melke- og merkeplasser, melke-, merke- og sperregjerder, sennegrassteder, urtesamlingsplasser, seljebarkplasser, sagnsteder som hellige fjell, hellige innsjøer, muntlige fortellinger og joik knyttet til bestemte steder, lekeplasser for barn,

møteplasser og spøkelsesplasser. Det er ikke tillatt å skade eller skjemme et fredet kulturminne eller sikringssonen på minimum 5 meter rundt dette, jf. kml. §§ 3 og 6.

2 Undersøkellesområdet

Undersøkellesområdet består av den planlagte 132 kV traséen på Langøya og Hadsel.

Traseen er ca. 30 m bred, med flere alternative traseer og er ca. 100 km i lengde.

Undersøkellesområdet består av den planlagte 132 kV traséen på Langøya og Hadseløya.

Figur 1 Kart over traseer.

2.1 Historisk bakgrunn og kilder

2.1.1 Skriftlige kilder

Det er en lang tilstedelse værelse av samisk aktivitet og bosetting i Vesterålen, noe flere stedsnavn langs traseen tyder på, deriblant stedsnavn som Reingjerdet, Finnkirke og Gammhaugen. I tillegg finnes det flere skriftlige kilder på samisk

bosetning i og langs traseen, deriblant Øvre Verhalsen og Samsetbukta. Opptil nylig (1960-tallet) var det samisk reindrift på Langøya.

Skriftlige kilder er blant annet skattelister, kirkebøker, pantelister, jordebøker og matrikler der det ofte er blitt registrert hvis personene omtalt var av samisk eller delvis samisk ætt (Borgos 2020, s 15).

2.1.2 Muntlige kilder

Muntlige kilder er en viktig kilde til samisk aktivitet, deriblant hellige steiner og berg, men også bosetninger.

2.1.3 Begrepsforklaring

Automatisk fredet – innebærer at angitte typer kulturminner er fredet.

Årran – Ildsted / bål plass.

Melkegrop / kjølegrop - grop gravd ned i bakken som var fylt med vann for avkjøling av melk og andre produkter som trengte avkjøling for kunne oppbevares uten at de ble fordervet.

Gamme - er en samisk hustype med torv vegger. Det finnes også forrådgammer som var uten isolerende torv vegger hvor mat og utstyr ble lagret.

Syllsteinstuft: Tuft hvor det har stått bygninger som for eksempel helt eller delvis lafte bygninger og grindverksbygg hvor nederste stokker (sylla) i bygget hvilte på syllsteiner.

Lidar - flybåren LIDAR-teknologi for å analysere store landskapsrom med tanke på kartfesting av ulike typer kulturminner

Moh - Meter over havet.

ID: - Askeladden ID

N - Nord

S- Sør

Uavklart – kulturminnets vernestatus er uavklart og trenger avklaring. Kulturminner med vernestatus uavklart betyr at videre arkeologiske undersøkelser er nødvendig for en endelig avklaring av vernestatus.

V- Vest

Ø- Øst.

3 Kulturminneundersøkelsen

3.1 Hadseløya, Hadselhamn – Dragneset

Landskapet er relativt flatt foruten at den krysser Grønåsen som har en høyde på 188 moh. Traseen følger kysten med varierende biotoper fra bjørkeskog med lyng, enkelte gran felt, myr og dyrket mark. I de fleste daler kommer det ned mindre elver og bekker og flere plasser er det skogsbilveier og turløyper som krysser traseen.

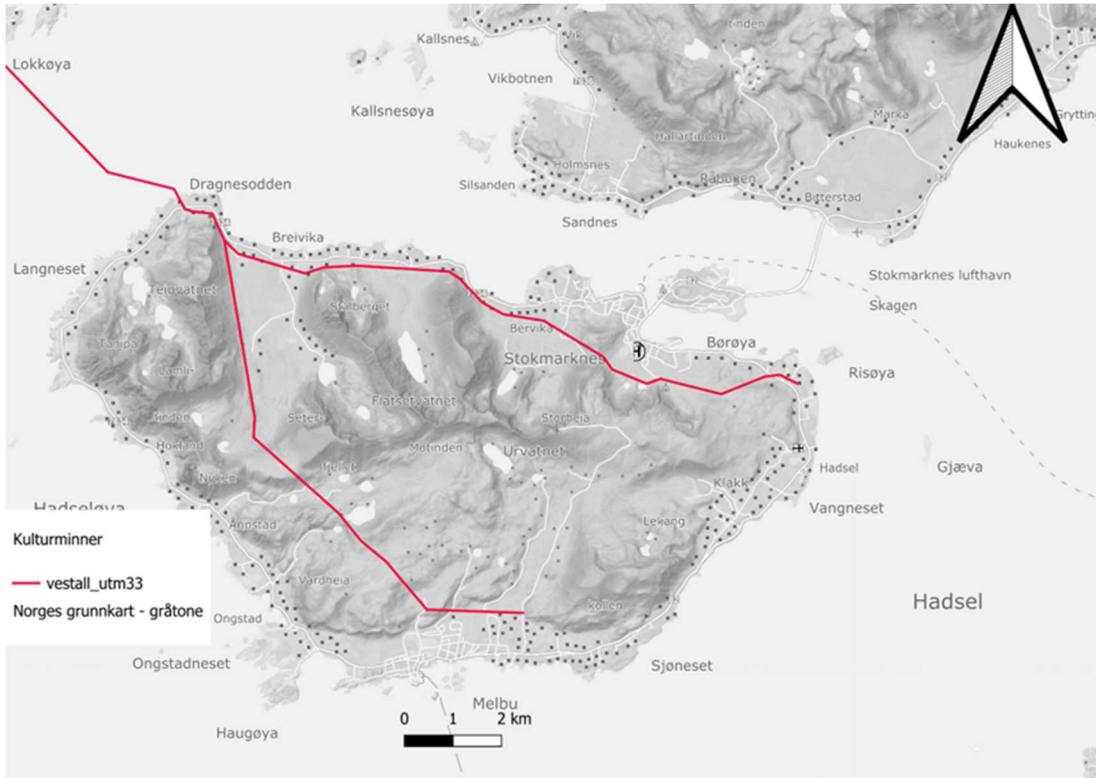
Hadseløya er den eneste øya i Vesterålen hvor skriftlige kilder ikke nevner samisk tilstedeværelse, men stedsnavn som Finnkirkestein, Finnsæter og Finnhillaran tyder på at det like vel har vært en viss samisk tilstedeværelse på Hadseløya. (Borgos 2020 S: 155 – 413).

På denne traseen ble det funnet et uavklart kulturminne som ligger ca. 9 m S for planlagt trase.

ID:322864-0

Tuft, orientert NV- SØ med åpning i NV. Voll i SV måler 3,70 m utvendig og 2,30 m innvendig, voll i SØ måler 3,80 m utvendig og 1,20 m innvendig, voll i NØ måler 3,20 m utvendig og 2,50 m innvendig. Åpningen i NV måler 2,05 m. Høyeste mål på vollene er 95 cm på utside og 80 cm innside. Største bredde måler 1,20 m. Det ble ikke funnet trekull.

3.2 Hadseløya, Dragneset - Huseby

Figur 2: Kart over traseene på Hadseløya.

Traseen ble gått fra Dragnesodden og gikk dels over dyrket mark og i bjørkeskog før den svinger seg inn Breidvikdalen her følger traseen kanten av Slettfjellet og er preget av bjørkeskog, gran felt og myrdrag. Ned av Toftebakken, rett på øvresiden av skogsbilveien i en dels overgrodd steinur finnes det Tyske skyte stillinger fra andre verdenskrig, som er vendt mot Vatndalen. Videre gikk traseen over Fagervollheia som er ca. 290 Moh og ned den bratte Lauvlia og videre de relativt slakke heiene mot Melbu som er på ca. 200 Moh, her er det lav bjørkeskog og myrer. Fra Melbu til Huseby går traseen rett over øverste bebyggelse dels over nydyrkede jorder og dels over myr.

Befaring av traseen avdekket to automatisk fredet kulturminner og ett ikke fredet kulturminne.

ID: 322819-0

Rødfarget stein som ligger oppå større jordfast stein. Steinen skiller seg markant fra jordfast stein. Merkestein er 25 x 20cm og 25 cm høy. Jordfast stein er 95 x 65cm, og 75cm høy. Ingen mose eller lav på merkesteinen, derfor tolkes den som nyere og ikke fredet.

ID: 322910-0

Rektangulær kullgrop orientert N - S. Måler 90 x 90 cm, 25cm dyp ned graving. Kompakte lag med kull iblandet noe torv mellom 6 - 7cm under overflaten.

Trekullprøve tatt ut med jordbor på ca. 6 cm dybde. Ned fra overflaten er det 6 cm torvmasse i lys grusholdig, 6 - 7 cm ned er det kompakt kullag iblandet litt torv, 7 - 10 cm ned er lys brun jordmasse, 10 - 14 cm ned er det lys brun jordmasse iblandet lys / hvit silt. Kulturminnet er automatisk fredet og ligger ca. 20 m fra traseen.

Trekull er C14 datert med følgende kalibrerte resultat:

68.3% probability:

1454AD (60.4%) 1495AD

1602AD (7.9%) 1610AD

95.4% probability:

1447AD (75.2%) 1517AD

1589AD (20.2%) 1622AD".

Kulturminnet ID 322910 er automatisk fredet.

ID: 322820-0

Oval kullgrop, 1.8 x 1.5m, 50cm dyp. Ligger på en flate i terrenget, Orientert SØ-NV. Under et 3 cm tykt torvlag er det et 6 cm tykt kompakt kulllag. Det ble tatt ut kullprøve med jordbor for datering. Stratigrafi: 0 - 3 cm torvlag, 3 - 9 cm meget kompakt trekullag, iblandet silt, 9 - 10 cm lyse grått leire lag. Kulturminnet er automatisk fredet og ligger ca. 30 m fra traseen.

Trekull er C14 datert med følgende kalibrerte resultat:

68.3% probability:

1529AD (20.8%) 1540AD

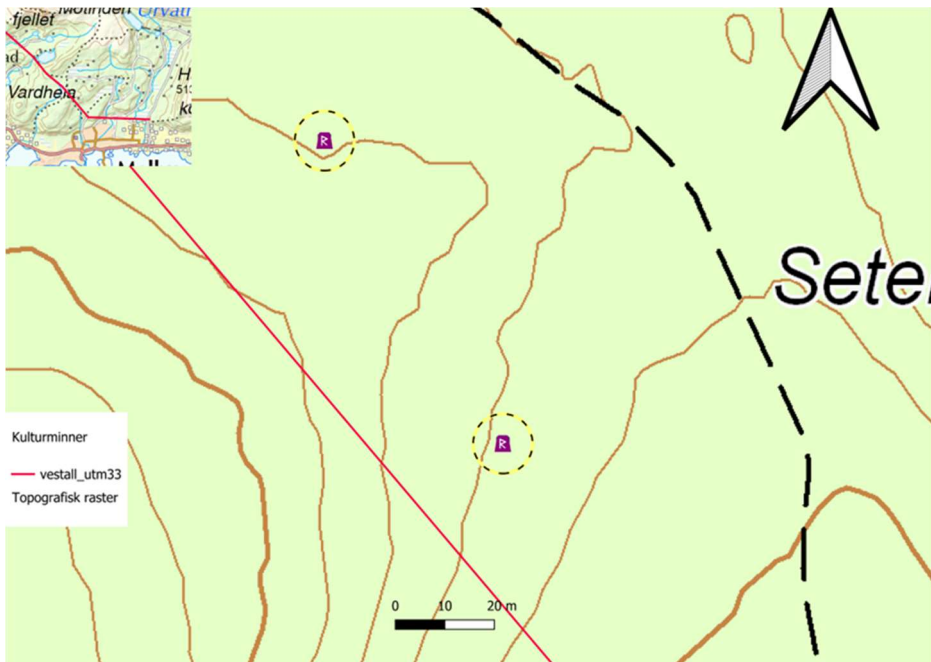
1635AD (47.5%) 1650AD

95.4% probability:

1525AD (39.0%) 1559AD

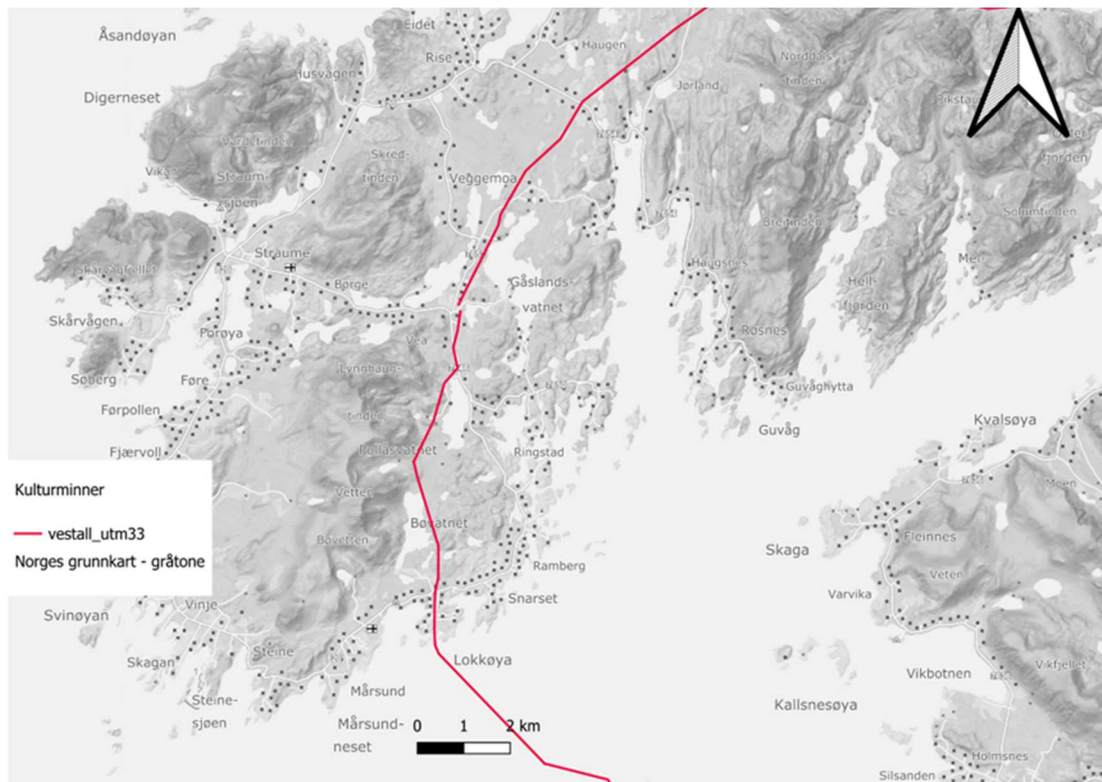
1631AD (56.4%) 1658AD".

Kulturminnet ID 322820 er automatisk fredet.

Figur 3: ID 322910-0 og 322820-0.

3.3 Bø kommune, Løkkøya - Verhalsen

Figur 4: Kart over traseen Løkkøya - Verhalsen.

Traseen starter på Lökkøya, videre går den dels over bjørkeskog og åpne myrer og nært til en del mindre vann, men også nært til Bøvatnet, Pollåsvatnet og mellom Langvatnet og Gåslandvatnet som alle fire er relativt store vann og der det høyestliggende er på 27 moh. Det ligger to tidligere kjente kulturminner i nærheten av traseen på Lökkøya. Ellers ble det ikke påvist noen automatisk fredete kulturminner på denne delen av traseen.

3.4 Bø kommune, Verhalsen - Melkaberget (Kråkhaugvatnet)

Figur 5 Kart over trassen og kulturminner i nærheten.

Landskapsbeskrivelse og skriftlige kilder

Terrenget består primært av tidligere dyrket mark ved Øvre Verhalsen. Videre mot NV består traseen primært av myrlendt terreng, samt skog.

Første gang vi via skriftlige kilder får navn på folk som bor på Øvre Verhalsen er i 1737, da er det et samisk par som får en datter på gården. Etter dette nevner kilder flere ganger at det bor to og tre samiske familier der samtidig. Først i 1848 kom den første Norske bosettingen på Øvre Verhalsen (Borgos, 1990, s. 141 – 144, Borgos: 2020, s. 331-333). Gården har blitt fraflyttet før det ble vanlig med traktor på gårdene. Rydningsrøyser er blitt anlagt på mindre jordfaste steiner i dyrket mark og disse ville ha blitt ryddet bort om traktor hadde vært tilgjengelig. At det ikke har blitt

benyttet traktor på Øvre Verhalsen har ført til at det er uvanlig mange godt bevarte synlige automatiske fredede kulturminner her, totalt er det registrert 41 automatisk fredede kulturminner på Øvre Verhalsen. Øvre Verhalsen er et unikt og omfattende samisk kulturminneområde, med et sammensatt kulturmiljø med lang tidsdybde, og et høyt kunnskapspotensial. Samlet sett har kulturmiljøet ved Øvre Verhalsen regional og nasjonal verdi.

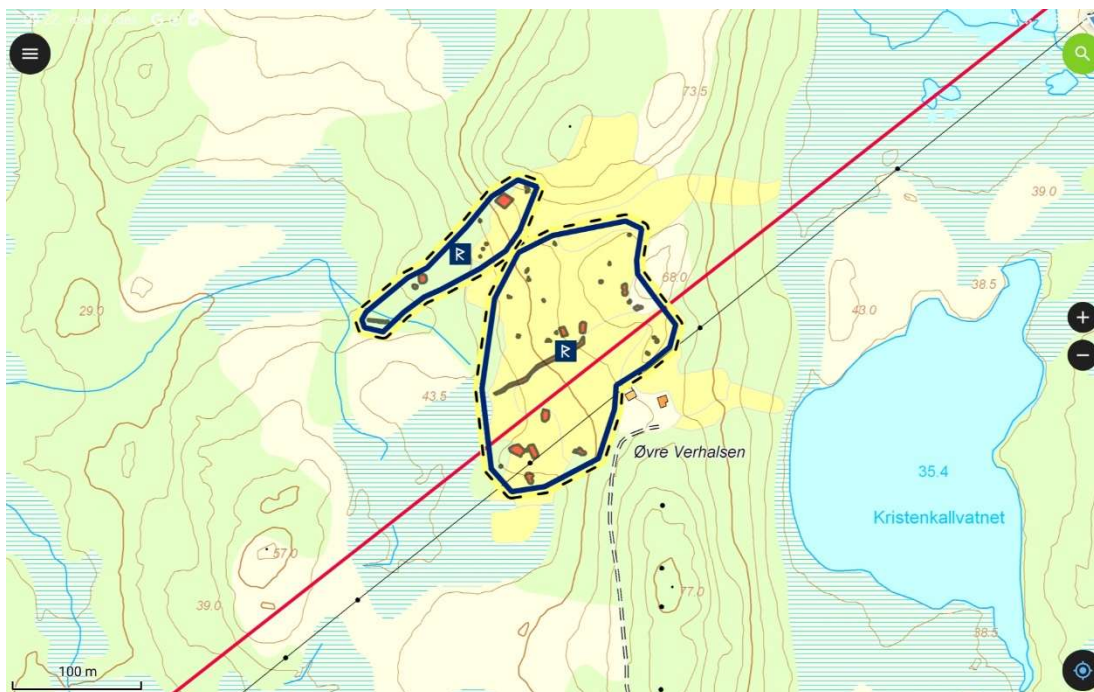
Lokaliteter

Øvre Verhalsen ID: 67799

Denne lokaliteten består av 30 automatisk fredede kulturminner, deriblant åtte tufter og 16 rydningsrøyser.

Den eldste karbondateringen stammer fra før-romersk jernalder, og samtlige av dateringene er fra før 1917. Lokaliteten var kjent fra tidligere befarings i 1997, men har i forbindelse med feltarbeidet 2024 blitt kontrollregistrert og kvalitetssikret, samt at flere nye kulturminner har blitt påvist og registrert.

Alle kulturminnene som er registrert på ID 67799 er automatisk fredet. Den planlagte traseen vil være i konflikt med ID 67799.

Figur 6: ID: 28265 og ID: 67799

ID: 67799-1

Fellesgamme. Den ene delen måler 4,80 x 4,80 m og den andre delen måler 4,20 x 4,20 m. Voller opptil 1,50 m i bredde og opptil 40 cm i høyde. Orientert NNV-SSØ. Utgang i V. Meget overgrodd av gresstuffer, men godt synlig på LIDAR. Funn av trekull i begge delene av tuften.

ID: 67799-2

Gammetuft. Oval i form, utvendig mål: 3,65 m bred, 3,8 m lang, vollhøyde 35 cm og vollbredde 70 - 80 cm. Overgrodd og gressbelagt, noe synlig i terrenget. Liten mengde trekull i midten av gammen tatt ut med jordbor, også noe stein i bunnen. En annen gamle har beliggenhet ca. 12 m NØ for denne.

Trekull er C14 datert med følgende kalibrerte resultat:

68.3% probability:

1656AD (27.4%) 1670AD,

1780AD (40.8%) 1798AD

95.4% probability:

1648AD (37.7%) 1680AD,

1741AD (4.3%) 1753AD,

1762AD (52.6%) 1800AD,

1940AD (0.9%) 1945AD"

ID: 67799-3

Gammetuft, 8,20 m x 5,60 m. Orientert SSV-NNØ, utgang vendt mot SSV. Voll har høyde på mellom 30 - 40cm og bredde på mellom 60 - 120 cm. Et metallutslag på metallsøker inne i tuften. Ligger på en flate litt opp fra omringende terreng i V, S og Ø. Relativt synlig.

ID: 67799-4

Gammetuft orientert NV-SØ. 6.4 m x 8.7 m, voller opptil 1.5 m bred og ca. 40 cm høy. Rektangulær med runde hjørner. Klart markert mot NV. Vollene er noe utydelig mot SØ der utgangen befinner seg. Ligger en rydningsrøys i NV hjørne, og en høyspentmast 3 m S for gammen. Gammen er gress- og lyngbelagt. Synlig i terrenget. En del metallutslag på metallsøker i tuften. Jordbor viser en del kull, men ingen kulturlag.

Trekull er C14 datert med følgende kalibrerte resultat:

68.3% probability:

1664AD (19.5%) 1680AD

1740AD (14.0%) 1753AD

1763AD (29.2%) 1785AD

1793AD (5.6%) 1799AD

95.4% probability:

1661AD (22.9%) 1684AD

1735AD (61.1%) 1804AD

1929AD (11.4%) 1950AD

Figur 7 Gammetuft ID 67799-4 ligger 3 meter og gammetuft 67799-5 ligger åtte meter fra eksisterende kraftstolper. Foto: Tor-Ketil Krokmyrdal.

ID: 67799-5

Åttetallsformet gammetuft. Rom i N måler 8 x 5,2 m, rom i S måler 8 x 4 m i ytre mål. Vull måler 1-1,5 m i bredde og omtrent 35 cm i høyde. Orientert SSØ-NNV. Bakken heller noe fra øverst på tuften i NNV og nedover til SSØ. Utslag med metalldetektor innenfor tuftens avgrensning i både øvre og nedre område. Trekull funnet i øvre og nedre område. Veldig tydelig ildsted i øvre del.

ID: 67799-6

Gammetuft. Rektangulær i form godt synlig i terrenget og er dekket med noe lyng og gress. Vegggrøft mot nord og øst, og er spesielt tydelig mot Nord. Inngang mot sør, og tufta er orientert N-S. Innvendig mål er 6 x 2 m. Vollene måler 1,4 m i maksimal bredde og 45 cm i maksimal høyde. Registrert metallsignaler i og utenfor tufta med metallsøker. Tatt ut trekull fra tufta. Dateret til 1600 - 1700-tallet.

Trekull er C14 datert med følgende kalibrerte resultat:

68.3% probability:

1670AD (12.2%) 1683AD

1736AD (41.3%) 1779AD

1799AD (3.1%) 1802AD

1936AD (11.6%) 1950AD

95.4% probability:

1666AD (18.0%) 1688AD

1730AD (49.5%) 1784AD

1796AD (8.0%) 1808AD

1925AD (20.0%) 1950AD

ID: 67799-7

Tuft med mål 3 x 3 m. Markert nedgravd ca. 70 cm i vegg mot N. Vegg orientert Ø - V. Gresskledd og lite synlig i terrenget, rektangulær i form. En del metallsignaler mot N vegg, muligens nagler. Tuften har ingen voller eller syllsteiner.

Trekullprøven fra denne strukturen ble datert til førromersk jernalder, men trekull kan mulig være fra en eldre struktur under tuften.

Trekull er C14 datert med følgende kalibrerte resultat:

68.3% probability:

172BC (68.3%) 104BC

95.4% probability:

198BC (82.9%) 91BC

79BC (12.6%) 53BC

ID: 67799-8

Uttak av masse til hus grunn, gropen er 3,5 x 3,6 m og ca. 60 cm dyp.

ID. 67799-9

Rydningrøys.

ID: 67799-10

Rydningrøys. Røysen ligger i kant med gammetuft og er trolig ryddet ut av tuften da gammen ble etablert.

ID: 67799-11

Rydningrøys. Rydningrøysen er delvis overgrodd.

ID: 67799-12

Steingjerde orientert SØ - NV. Godt oppbygget i SØ. Lenger mot NV er gjerdet mer utrast, og har et mellomparti der det ikke er synlige steiner. Blir mer tydelig i NV.

ID: 67799-13

Rydningrøys 4. Måler 4 x 2 meter. Godt oppbygget med en del steiner. Ligger på en topp i terrenget.

ID: 67799-14

Rydningrøys. Rydningrøysen måler 1.5 x 1.6 m og er ca. 90 cm høy. Tydelig i terrenget, anlagt oppå en større, jordfast stein.

Figur 8: ID 67799-12

Figur 9 Rydningsrøyser er anlagt på jordfaste steiner i dyrket mark. Foto: Tor-Ketil Krokmyrdal.

ID: 67799-15

Rydningrøys. Rydningrøysen måler 2 x 0.8 meter og er 90 cm høy. Ligger på en jordfast stein.

ID: 67799-16

Rydningrøys. Rydningrøysen måler 2 x 1,2 m og er 1,4 m høy. Ligger på en jordfast stein. Noe utrast.

ID: 67799-17

Rydningrøys. Rydningrøysen måler 1,15 x 2,1 m og er 70 cm høy. Ligger på jordfast stein.

ID: 67799-18

Rydningrøys. Rydningrøysen måler 1,6 x 1,3 m og er 1m høy.

ID: 67799-19

Rydningrøys. Rydningrøysen måler 5 x 1,1 m og er 1 m høy.

ID: 67799-20

Rydningrøys. Rydningrøysen måler 5 x 1,1 m og er 1 m høy.

ID: 67799-21

Rydningrøys. Rydningrøysen måler 1,2 m x 90 cm og er 90 cm høy. Anlagt på en jordfast stein.

ID: 67799-22

Tuft. 2,40 x 2,40 m. Kvadratisk. 35 cm nedgravd på det dypeste i N, S og V. Veldig overgrodd, vanskelig å se fra Ø og S. Det ble ikke påvist trekull, voller eller syllstein. Tuften ligger ca. 40-50 m nord for eksisterende hus.

ID: 67799-23

Rydningrøys. Rydningrøysen måler 1,60 x 1,15 m, 20 cm høy. Orientert N-S. Ligger 5 m NØ for tuft.

ID: 67799-24

Rydningrøys. Rydningrøysen måler 1,45 x 1,40 m, 1,15 m høy. Ligger i skråning.

ID: 67799-25

Rydningrøys. Rydningrøysen måler: 3,60 x 2,60 m, 1,40 m høy. Ligger i kant med masseuttak, masseuttak ligger i kant med tuft. Større stein som er ryddet fra jorda ligger i bunnen av røysa. På toppen av røysa ligger noe små stein, ned til ca. 5 cm, og er trolig fra masseuttak til tuft. Orientert N-S.

ID: 67799-26

Mulig arran / ildsted. 1,35 x 1,35 m i ytre mål, 85 x 85 cm, indre mål. Godt overgrodd så utydelig. Trekull tatt ut med jordbor.

ID: 67799-27

Rydningrøys. Rydningrøysen måler: 4,50 x 3,05 m, 10 - 15 cm høy. Det ble funnet trekull med jordbor i røysen. Godt overgrodd.

Trekull er C14 datert med følgende kalibrerte resultat:

68.3% probability:

1681AD (11.6%) 1695AD

1725AD (11.2%) 1740AD

1753AD (5.9%) 1763AD

1800AD (9.0%) 1813AD

1839AD (3.0%) 1845AD

1853AD (9.1%) 1877AD

1916AD (18.4%) 1940AD

95.4% probability

1674AD (15.6%) 1699AD

1721AD (23.6%) 1767AD

1773AD (0.8%) 1777AD

1797AD (11.4%) 1815AD

1835AD (21.3%) 1885AD

1910AD (22.8%) 1944AD

ID: 67799-28

Nedgravd grop, uklar funksjon. Funn av trekull og tegl i gropen. Gropen måler 1,15 x 1,10 m og er 25 cm dyp i N. Orientert N-S

Trekull er C14 datert med følgende kalibrerte resultat:

68.3% probability:

1517AD (10.6%) 1529AD

1540AD (45.1%) 1589AD

1621AD (12.6%) 1635AD

95.4% probability

1500AD (77.1%) 1600AD

1615AD (18.4%) 1640AD

ID: 67799-29

Nedgravd grop, uklar funksjon. Måler 1,15 x 1,10 meter. 5 cm dyp i N.

ID: 67799-31

Rydningrøys, 3x2 m ca. 30 cm høy, Rektangulær form. Noe overgrodd av mose og gress. Flere synlige steiner

Øvre Verhalsen ID: 28265

Denne lokaliteten ligger tett inntil ID 67799 og består av tolv automatisk fredede kulturminner og består av gammetufter, innhegning, melkegrop, torvgjerde og rydningsrøyser.

ID: 28265-3

Rund gammetuft. Måler 6 x 6,2 m. 55 cm høy og opptil 1,55 m brede voller. Ligger på en noe opphøyet flate i forhold til omkringende terreng. Ildsted i midten, uthentet

trekull med jordbor. Vokser noe bjørk i vollen. Utgang vendt mot NNV.

Trekullprøve fra ca. 5-7 cm under markoverflaten.

Figur 10 Gammetuft ID: 28265-3. Foto: Arne Håkon Thomassen.

ID: 28265-4

Liten gammetuft. Måler 4,4 x 4 m, 70 cm høy, voll opptil 1,7 m i bredde.

Åpning/grøft (for drenering av vann?) i SV. Inngang i NØ. Ikke funnet trekull.

Vokser en bjørk og einer i midten av gammen.

ID: 28265-5

Kjøle- / melkegrop. Måler 40 cm x 40 cm. Stein i bunn, gropen er delvis fylt med vann.

ID: 28265-6

Torvgjerde. Ca. 1,10 m bred og 75 cm høy. Orientert Ø-V. Torv til bygging av gjerdet er hentet fra sørsiden av gjerdet.

ID: 28265-7

Rydningrøys anlagt på større jordfast stein.

ID: 28265-8

Rydningrøys

ID: 28265-9

Rydningrøys

ID: 28265-10

Innhegning i hellende bakke. Omringende steingjerde måler 12,30 x 10,50 m i ytre mål, høyde fra 50 til 135 cm, ca. 70 cm bredde. Høyeste punkt i innhegningen mot NØ og bakken skråner ned mot SV. Ligger rett utenfor dagens utmarksgjerde. Avgrensning i NØ er tydelig, men meget overgrodd.

ID: 28265-11

Rydningrøys. Rydningrøysen måler 1,55 x 1,15 m, 45 cm høy. Sterkt mosegrodd.

ID: 28265-12

Rydningrøys. Rydningrøysen måler 5,70 x 3,30 m, 1,40 m høy. Orientert N-S. Ligger i helling/skråning

3.5 Bø kommune, Melkaberget (Kråkhaugvatnet) – grense Øksnes kommune (Over Ryggedalstunellen)

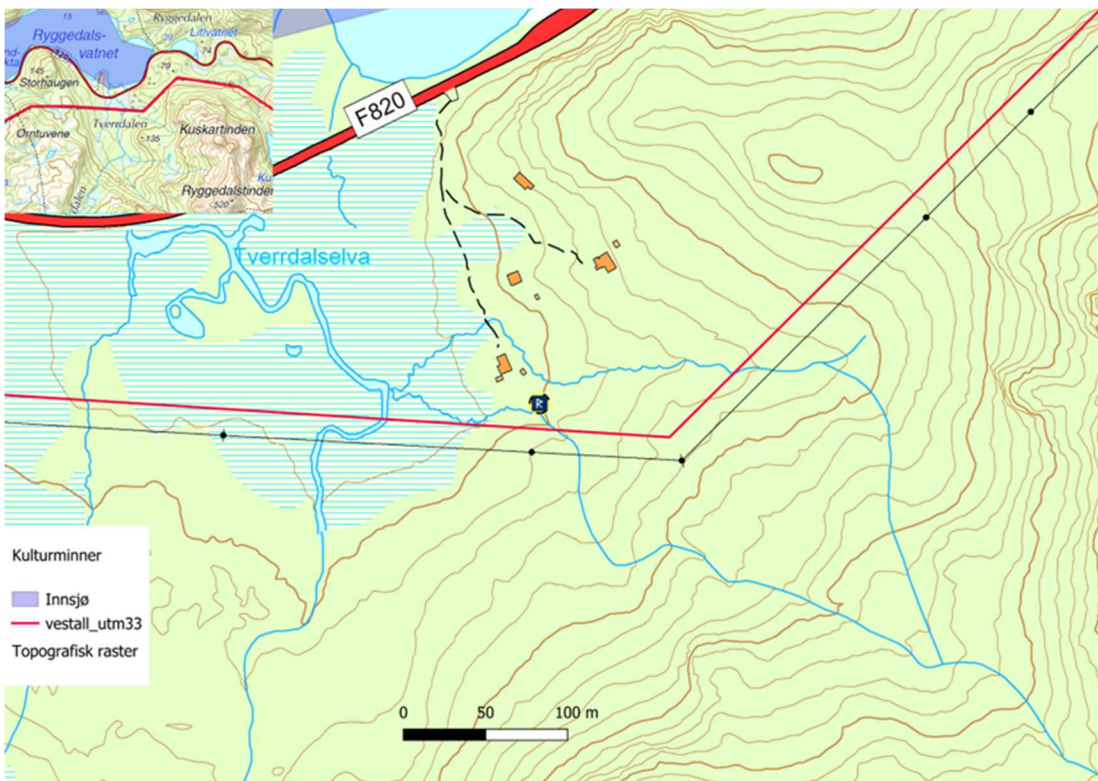
Traseen markeres av fjell terreng, med variasjoner i stigning, med bjørkeskog og mindre myrdrag. I skriftlige kilder nevnes samer i fjordbotn og langs Ryggefjorden (Borgos 2020 s 340).

ID: 322822-0

Kvadratisk melkegrop med mål 40 x 40 cm og dybde 70 cm. I bunnen av gropen er steinlagt. Melkegropa ligger i nærheten av en bekk mot S som er orientert Ø-V. Noe synlig i terrenget. Kulturminner ID 322822 er automatisk fredet; og ligger ca. 16 m N for planlagt linje.

Figur 11 Melkegrop ID 322822-0. Foto: Tor-Ketil Krokmyrdal

Figur 12: ID: 322822-0

3.6 Øksnes kommune, grense Bø kommune (over Ryggedalstunellen) – Avløysbukta

Denne delen av Traseen starter på fjellet rett over Ryggedalstunellen med en bratt nedstigning til den relativt korte Skansdalen som har bjørkeskog og små myrer som fører til Åndfjordbotn, videre utover mot Seljeholet (Bukta) er små flater som består av myr og bjørkeskog før fjellet reiser seg mot øst. Men i Innerskreda har det vært dyrket og her vokser det ennå gress. Videre fra Seljeholet kommer smågårdene Dungan og på Dunganaset. Ånnfjorden har kjente kulturminner, samt kjent samisk tilstedeværelse. I tillegg til bo- og aktivitetsområder har Ånnfjorden antagelig vært en ferdselsvei Første gang personer nevnes på Seljeholet er rundt 1790 disse var samer og frem til 1822 er det samer som bor på gården. Første gang Dungan nevnes i skriftlige kilder er i 1761 er det ett par som bor der, mannen er same og kona er norsk og frem til 1816 bor det samer på denne gården (Borgos, 2020, s. 350 - 352).

På denne delen av traseen ble det funnet ti automatisk fredede kulturminner:

Figur 13: ID øverst: 322914-0, neste er ID: 322992 og nederst ID: 323002-0

ID:323002-0

Syllesteinstuft, muligens fra stabbur eller utmarksbygning. 6,6 x 2,2 m rektangulær og er vendt mot N - S. Flere markante steiner som er overgrodd og gresskledd. Ingen

metallsignaler på metallsøkeren, ingen tre kull påvist med jordbørr. Kulturminne ligger ca. 20 m fra traseen og er automatisk fredet.

ID: 322992-1

Melkegrop 40 x 40 cm og 45 cm dyp. Kvadratisk med steiner i bunn, vannfylt. Kulturminnet ligger ca. 11 m fra traseen og er automatisk fredet.

ID: 322992-2

Melkegrop 40 x 40 cm og 45 cm dyp. Steiner i bunnen og gropen er vannfylt. Melkegropen ligger 1,85 m fra en annen melkegrop. Kulturminnet ligger ca. 11 m fra traseen og er automatisk fredet.

ID: 322914-0

Bosetningsspor. To store steiner som møtes, og danner et hulrom. Markant stein under heller med funn av trekull under helleren. Mål: Østlig stein 4.10 x 4.30 m og vestlig stein 4.70 x 2.6 m. Heller i nord måler den 150 cm høy, 135 cm dyp og 350 cm bred. Datering av helleren er merovingertid, den er automatisk fredet og ligger i traseen.

Trekull er C14 datert med følgende kalibrerte resultat:

68.3% probability:

564AD (68.3%) 593AD.

95.4% probability:

550AD (95.4%) 601AD

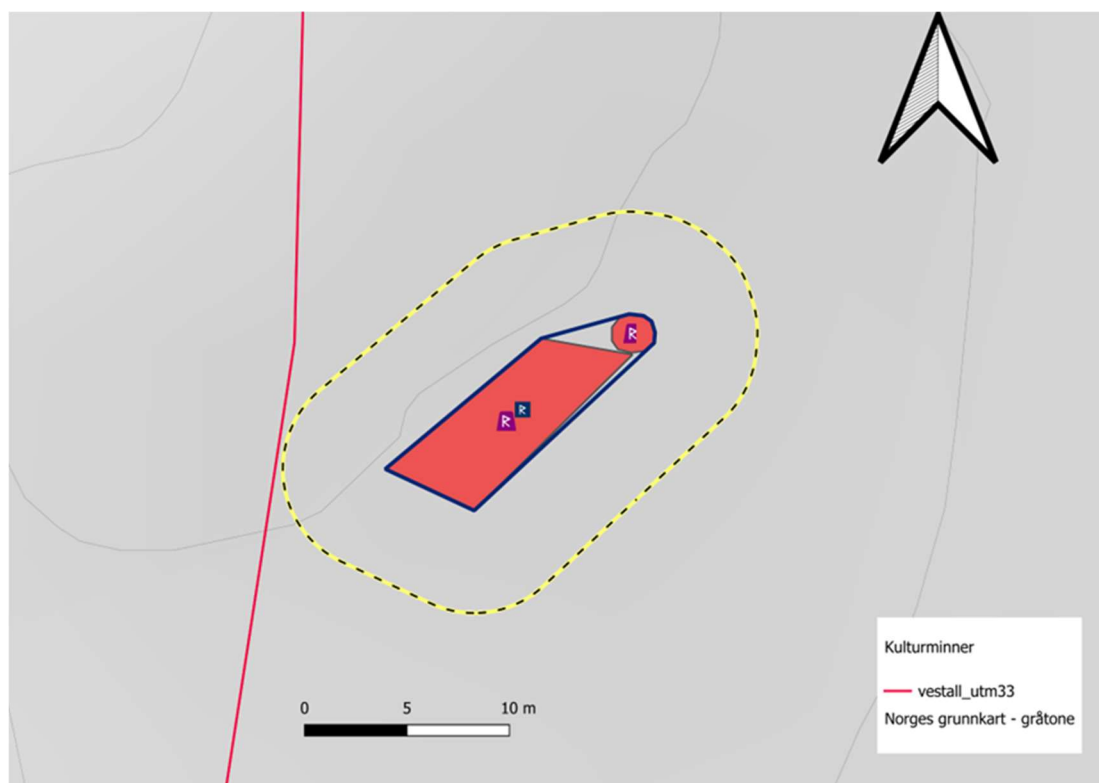
Figur 14: Heller, Askeladden ID 322914-0. Foto Tor-Ketil Krokmyrdal

ID:323001-0

Melkegrop 40 x 40 cm vannfylt med stein i bunnen.

Kulturminnet er automatisk fredet, og ligger ca. 8,5 m fra traseen.

Lokalitet: **322538** med to tilhørende automatisk fredede enkeltminner. Tuft med tilhørende rydningsrøys ved østlig vegg. Kulturminne ID 322538 er automatisk fredet, og ligger i den planlagte traseen.

Figur 15: ID 322538

ID: 322538-1

Tuft orientert SV-NØ. Gress-, mose- og bjørkekledd, noe synlig i terrenget. Rester av steinvegger, mulig laftet konstruksjon nedskåret i nordlig og vestlig vegg. Godt synlig i sørlig og vestlig vegg. Utvendige mål: 10,40 m x 4,40 m, steinmur mellom 40 cm og 70 cm. Enkelte signaler med metalldetektor i langs vegg (jern). Østlig vegg ender i en rydningsrøys.

ID:322538-2

Rydningsrøys, 1,80 m x 1,70 m, 60 cm høy. Ligger på jordfast stein. Mosekledd med flere synlige steiner. Ligger V for tuft.

Lokalitet: **322539** med to tilhørende automatisk fredede enkeltminner som ligger ca. 25 m fra traseen.

Figur 16: ID: 322539

ID: 322539-1: Rydningsrøys, 1m x 2,60 m, 1,10 m høy. Ligger inntil berg/høyde mot N. Orientert Ø-V. Mosekledd med flere synlige steiner, godt synlig i terrenget.

ID:322539-2: Rydningsrøys, 1,90 m x 1,10 m, 75 cm høy. Ligger inntil berg/høyde mot N. Mosekledd med synlige steiner. Synes godt i terreng.

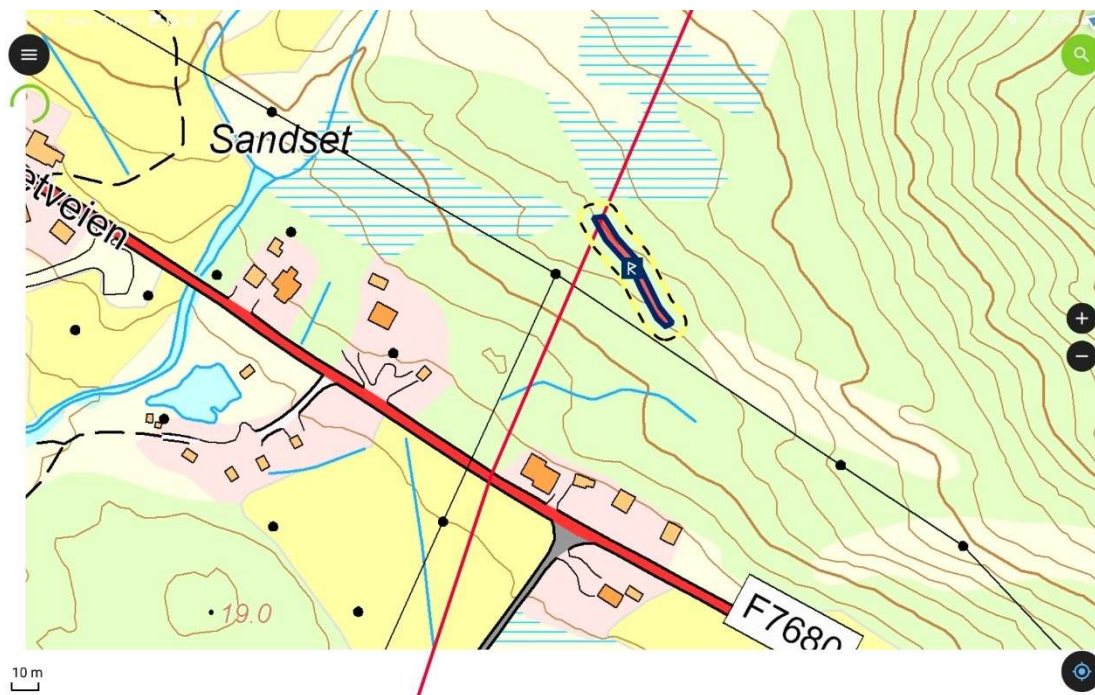
3.7 Øksnes kommune, Sandsetneset - Smines

Romsetfjorden som faller inn under denne traseen, har tradisjonelt hatt den største samiske bosetningen på yttersiden av Langøya (Borgos 2020: 356). Landskapet langs traséen markeres av stigning, samt hellende terreng mot vest. Deler av traseen går også over myr, samt hav.

ID: 322829-0

Torv/steingjerde. 69 m lang, 50 - 80 cm høy, og 50 - 80 cm bred. Orientert NS. Delvis oppbygd av torv og stein. Flere synlige utraste steiner i midten av strukturen.

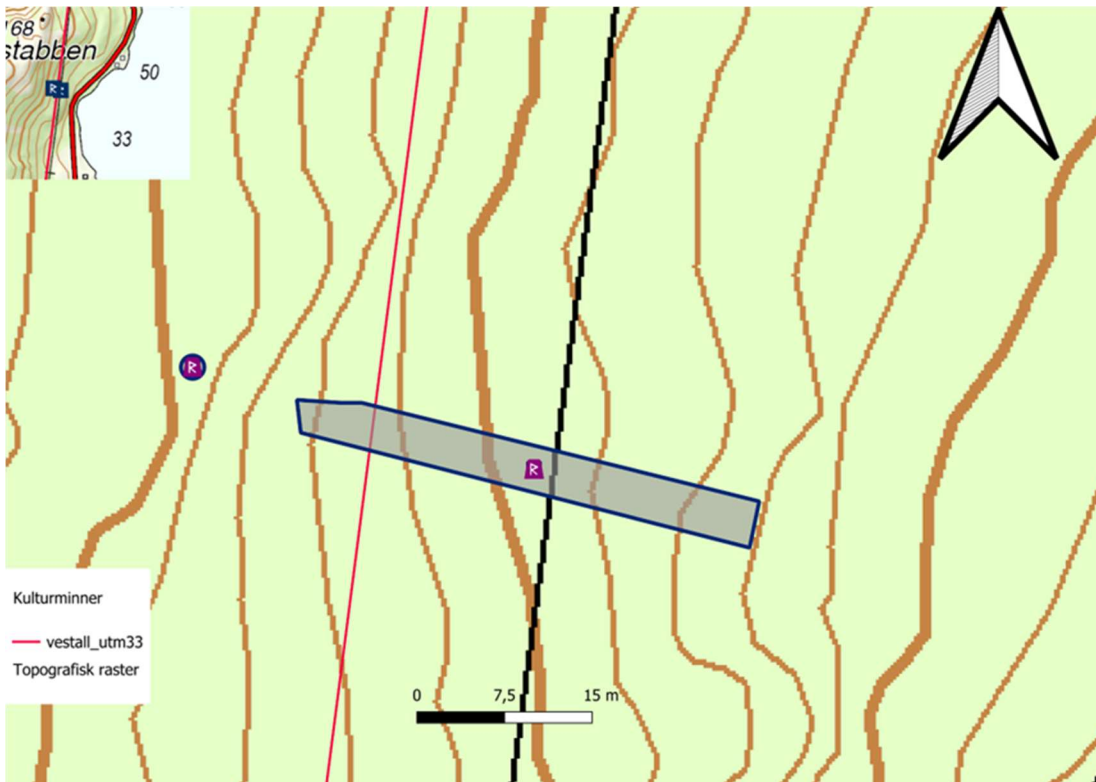
Lyng og gresskledd, og er godt synlig i terrenget. Kulturminnet ID 322829 er automatisk fredet, og ligger i traseen.

Figur 17: ID 322829-0

ID: 322834-0

Merkestein, 30 x 28 cm og 18 cm høy. Ligger på en større jordfaststein. Tydelig annen type stein enn i terrenget rundt, der jordfast stein skiller seg ut med sin lysrøde farge. Ligger i et større daldrag som er N - S vendt oppå en høyde. Tydelig i terrenget. Kulturminnet ID 322834 er automatisk fredet, og ligger ca. 26 m fra traseen.

Figur 18: ID: 322911-0

ID: 322911-0

Steingjerde. Ligger i en bratt skråning, og er SØ - NV vendt, med en del brekk mot N som går Ø - V. Ligger høyt i terrenget 108-120 moh Gress og mosekledd. Synlig nedenfra mot SØ, og lite synlig ovenfra mot N. Flere jordfaste steiner med pålagt stein ligger ved en heller mot SØ.

Kulturminnet ligger i traseen og har uavklart vernestatus.

ID: 322909-0

Malt kors. 80 cm lang og 94 cm bred. Bredde 8cm vannrett og 9 cm loddrett.

Er rødmalt i en større steinvegg i en heller, med god utsikt mot sørøst, der terrenget heller bratt ned mot havet. Heller måler 9 m lang, 5 m høy, med et dråpefall på 1.6 m, og ligger 114 moh. Berget har utfelling av flere typer mineraler, deriblant jern og kobber.

På slutten av 1800-tallet og starten av 1900-tallet var det stor leteaktivitet etter mineral og flere plasser ble det gjort mindre prøveuttak for å se om det var

drivverdige forekomster. Funnsteder ble ofte malt med rødt kors for registrering av funnet. Korset settes derfor i sammenheng med dette.

Kulturminnet ligger ca. 16 m V for traseen og er ikke fredet.

ID: 322908-0

Finnkirkesteinen. Tre større jordfaste flytteblokker som ligger 17 m SV for moderne bilveg. Disse tre steinene har opprinnelig vært en stein. Stein 1 har heller i nord, og stein 2 og 3 har et drag mellom seg orientert V-Ø. Mål Stein 1 1.3 m høy, omkrets: 7.6 m x 7.4 m. Stein 2: 2.3 m x 5.5 m i omkrets, 3m høy. Stein 3: 5x3,8 m og 2.3 m høy.

Kulturminnet ID 322908 er automatisk fredet, men ligger ca. 130 m fra traseen.

3.8 Øksnes kommune, Ystevika - Langryggelva

Her er det mye åpne myrer mot Langryggelva, mot Ystevika er det bjørkeskog og hellende terreng fra fjellet Staven og ned til sjøen. Det ble ikke påvist automatisk fredete kulturminner langs denne del-traseen.

3.9 Øksnes Kommune, Vedbukta - Palmåsen over Urds karet

Traseén gikk fra Seljeholet (bukta) til Bjørndalsfjorden over Urds karet. Første del ca. 1 km var markert med stigning, samt utruste steiner mot N. Daldraget urneskaret besto av steinur, bestående av flere løse steiner samt flere store kampeblokker med store gap. Urds karet var primært vanskelig å befare. Det var flere flotte hellere samt "grotter" under steinene langs denne veien. Det ble funnet en lokalitet helt Ø i selve steinuren, der det var bosetningsspor under en heller. Hellingen var meget tør og lun, og ligger strategisk plassert der man krysser uren, og er en god rasteplass både før og etter å ha passert uren. Etter dette fulgte gjengrodd steinur, som dannet seg til viddeterreng mot øst frem til Urds karvaten, der påfølgende terreng besto av bjørkeskog, samt enkelte gran felt, her det funnet nok en ny lokalitet. Her ifra går terrenget så slakt ned mot Nattmålsvatn, videre frem til Bjørndalsfjorden dyrket mark, samt innslag av myrer. Traseen går videre fra Bjørndalsfjorden, passerer Id 28264 som er gammetufter som ble registrert i 1997, krysser så Kavåsmyra noe nord

for Selnesvatnet passerer Gammhaugen og Reinberget og over Sandskaret ned Tverrfjellet og over myrene til Palmåsen.

ID: 322857-0:

Figur 19: ID: 322857-0

Trekull fra to arran under samme heller. Begge ligger omtrent 2,50-2,70 m innenfor hellerens dråpefall. Trekull funnet fra 0-3 cm dybde. Hellen er veldig skjermet for vind og vær, og er en ypperlig rasteplass i enden av et stort urskar. Det finnes også tegn på moderne aktivitet.

Datert til 1600-tallet andre kvartal. Kulturminnet ID 322857 er automatisk fredet, og ligger i den planlagte traseen.

Trekull er C14 datert med følgende kalibrerte resultat:

68.3% probability:

1649AD (46.0%) 1664AD

1785AD (22.3%) 1794AD

95.4% probability:

1643AD (61.4%) 1669AD

1781AD (34.0%) 1798AD

322861-0:

To àrran under heller som er orientert S-V. Heller måler 1,20 m i høyde, 6,20 m i bredde og 3 m inn fra dråpefall. Trekull funnet på 2-3 cm dybde på et av ildstedene og på 0-5 cm dybde på det andre.

Datert til: 1700 tallet, tredje kvartal. Kulturminnet ID 322861 er automatisk fredet, og befinner seg ca. 80 m sør for planlagt trasé.

Trekull fra àrran 1 er C14 datert med følgende kalibrerte resultat:

68.3% probability:

1670AD (12.5%) 1683AD

1736AD (41.0%) 1780AD

1799AD (3.0%) 1802AD

1936AD (11.7%) 1950AD

95.4% probability:

1666AD (18.1%) 1688AD

1730AD (49.2%) 1784AD

1795AD (8.1%) 1808AD

1924AD (20.1%) 1950AD

Trekull fra arran 2 er C14 datert med følgende kalibrerte resultat:

68.3% probability:

1649AD (36.7%) 1669AD

1781AD (31.5%) 1797AD

95.4% probability:

1641AD (46.6%) 1681AD

1740AD (4.2%) 1753AD

1762AD (42.6%) 1800AD

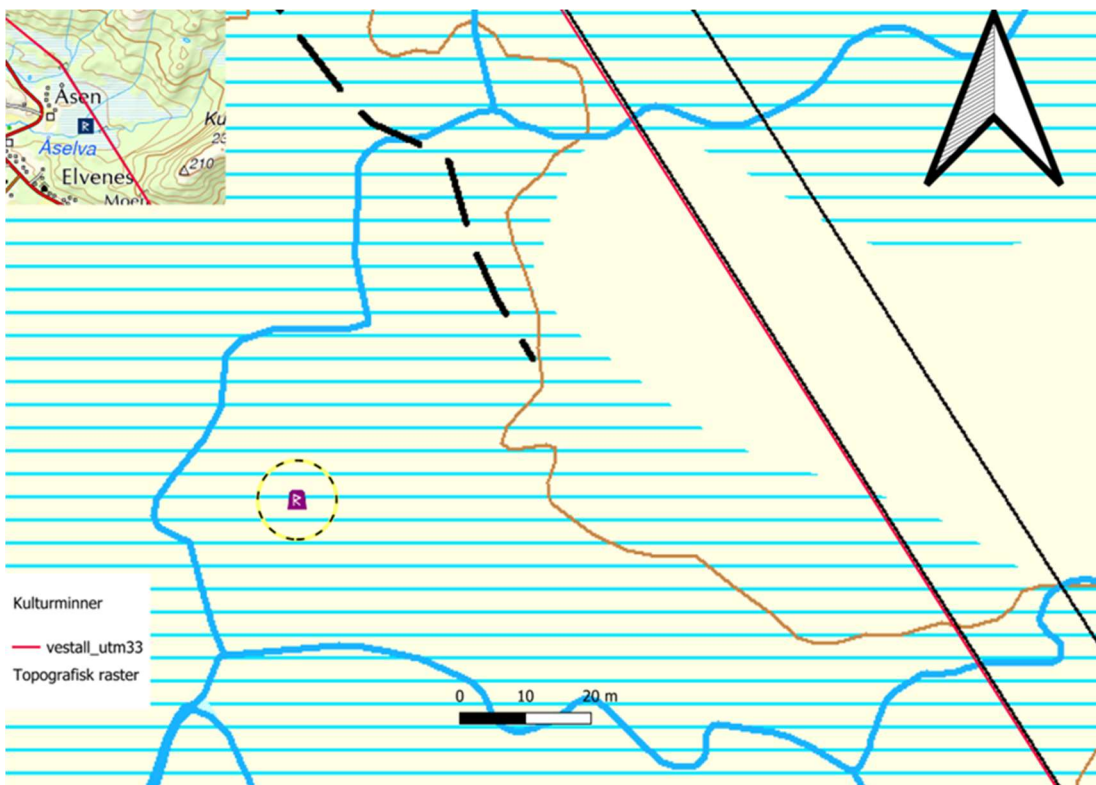
1939AD (2.0%) 1950AD

3.10 Palmåsen - Melrakken

Traseen følger eksisterende kraftlinje traseen og følger primært myrlendte områder, samt områder med bjørkeskog. Traseen følger Alsvågsvannet mot nord, der det tidligere er påvist kulturminner ved østerlig del av vannet. Det ble påvist et automatisk fredet kulturminne ved Åselva litt nord-vest for Palmåsen.

ID: 322862-0

Kjølegrop orientert NØ-SV. Måler 70 cm lang, 42 cm bred og 18 cm dyp. Ikke steinsatt bunn. 20 moh. Ligger ca.75 m SVV for planlagt trase. Kulturminnet ID 322862 er automatisk fredet.

Figur 20: ID 322862-0

4 Konklusjon

Langs traseen ble det påvist 58 automatisk fredete kulturminner, to kulturminner med uklart vern og to ikke fredede kulturminner. Samtlige kulturminner funnet under denne befaringen er lagt inn i Askeladden / kulturminnesøk; deriblant en del automatisk fredede kulturminner som ligger rett utenfor traseen. I forbindelse med anleggsarbeidet er det derfor viktig å sjekke opp databasene slik at automatisk fredete kulturminner ikke på noen måte skades.

4.1.1 Øvre Verhalsen

42 av de fredede kulturminnene ligger innenfor lokalitetene ID: 67799 og ID: 28265 på Øvre Verhalsen i Bø kommune. Det er stor grad av sannsynlighet for at det her finnes automatisk fredede kulturminner som ikke vises på overflaten, og som dermed ikke er registrert. En endelig avklaring av dette vil først kunne skje gjennom en flateavdekking. Øvre Verhalsen er et unikt og omfattende kulturminneområde, med et sammensatt kulturmiljø med høyt kunnskapspotensiale av regional og nasjonal verdi. Sametinget vil derfor sterkt tilråde at planlagt trasé – i nær dialog med Sametinget – legges om ved Øvre Verhalsen slik at det unike kulturmiljøet ikke på noen som helst måte blir berørt av planlagte tiltak. Endring og justering av linjen vil kunne måtte befares av Sametinget før vi kan gi vår endelige tilslutning til omlegging og endring av traseen.

Samtidig er det svært viktig å vise stor forsiktighet ved befarings- og vedlikehold av den allerede eksisterende kraftlinje-traseen som går over lokaliteten slik at ikke kulturminner som utgjør kulturmiljøet ved Øvre Verhalsen blir skadet.

4.1.2 Andre berørte kulturminner

ID: 322914-0 som dateres mellom år 550 og år 600 og 322857-0 som dateres 1600 – 1700 – tallet er to automatisk fredete hellere med trekull under store steinblokker. Begge de automatisk fredete lokaliteter vil ligge rett under den planlagte høyspentlinjen. Lokalitetene vil neppe være i fare ved eventuell anleggstrafikk, og så fremst det ikke planlegges stolper i umiddelbar nærhet og det sprenges i området ligger disse beskyttet. En endelig avklaring av plassering av stolper, eventuell sprenging og anleggstrafikk for fremføring av materiell og utstyr til linjebyggingen vil måtte skje i nær dialog med Sametinget.

Lokalitet ID: 323001-0, 322829-0 og ID: 322911-0 vil bli liggende rett under linjens ID: 323001-0, 322992-1 og 322992-2 ligger nærmere en 15 fra senter av traseen. Også her vil endelig avklaring av plassering av stolper, eventuell sprenging og anleggstrafikk for fremføring av materiell og utstyr til linjebyggingen måtte skje i nær dialog med Sametinget.

4.1.3 Endringer og justeringer av planlagte traseer

Vi gjør avslutningsvis oppmerksom på at eventuelle endringer og justeringer av planlagte traseer i alle tilfeller må avklares med Sametinget. Sametinget forutsetter også at tiltakshaver har dialog med oss i forhold til traseer for fremføring av materiell og utstyr til linjebyggingen.

Tromsø, 21.11.2024

Tor-Ketil Krokmyrdal

Referanseliste

Borgos, J. I. (1990) Gård og slekt i Øksnes. Bind 1. Øksnes historielag.

Borgos, J. I. (2020). *Samer ved storhavet*. Orkana.

Tabell liste

Figur nr.	Viser	Side
1	Kart over traseer.	3
2	Kart over traseene på Hadseløya	6
3	Kart, ID 322910-0 og 322820-0	8
4	Kart over traseen Lokkøya – Verhalsen.	8
5	Kart over trassen og kulturminner i nærheten	9
6	Kart, ID: 28265 og ID: 67799	10
7	Bilde, gammetuft ID 67799-4	13
8	Bilde, steingjerde ID 67799-12	16
9	Bilde, rydningsrøyser	16
10	Bilde, gammetuft ID: 28265-3	20
11	Bilde, melkegrop ID 322822-0	22
12	Kart, ID: 322822-0	22
13	Kart, ID: 322914-0, 322992 og 323002-0	23
14	Bilde, heller, ID 322914-0	25
15	Kart, ID 322538	26
16	Kart, ID: 322539	27
17	Kart, ID 322829-0	28
18	Kart, ID: 322911-0	29
19	Kart, ID: 322857-0	31
20	Kart, ID 322862-0	33